21/10/2023

Άγιος Ιωάννης Δαμασκηνός: Για την αίσθηση

/ Πνευματικά Αποσπάσματα

Αγίου Ιωάννου Δαμασκηνού

Έκδοσις ακριβής της ορθοδόξου πίστεως

Απόδοση στην νέα ελληνική
Αρχιμανδρίτης Δωρόθεος Πάπαρης (νυν Μητροπολίτης Δράμας)

Η αίσθηση είναι δύναμη της ψυχής ικανή ν' αντιλαμβάνεται τα υλικά πράγματα, δηλαδή διαγνωστική ικανότητα. Αισθητήρια πάλι είναι τα όργανα, δηλαδή τα μέλη του σώματος, με τα οποία αισθανόμαστε. Αισθητά είναι αυτά που υποπίπτουν στις αισθήσεις. Αισθητικό ον είναι αυτό που έχει αισθήσεις.

Οι αισθήσεις είναι πέντε και τα αισθητήρια πέντε.

Πρώτη αίσθηση είναι η όραση· αισθητήρια και όργανα της οράσεως είναι τα νεύρα του εγκεφάλου και τα μάτια. Η όραση πρώτα αντιλαμβάνεται το χρώμα, διακρίνει στη συνέχεια και το χρωματισμένο σώμα, το μέγεθος και το σχήμα του, τον τόπο όπου βρίσκεται, το ενδιάμεσο διάστημα, την ποσότητα, την κίνηση και τη στάση, το τραχύ και το λείο, το ομαλό και το ανώμαλο, το κοφτερό και το αμβλύ, τη

σύνθεση, αν είναι υδάτινη ή χωματένια, δηλαδή ξερή ή υγρή.

Δεύτερη αίσθηση είναι η ακοή, η οποία αντιλαμβάνεται τις φωνές και τους θορύβους. Διακρίνει τον οξύ ή βαρύ τόνο τους, την απαλότητα, την σκληρότητα και την ένταση. Όργανά της είναι τα μαλακά νεύρα του εγκεφάλου και η ιδιοσυστασία της κατασκευής των αυτιών. Μόνον ο άνθρωπος και ο πίθηκος δεν κινούν τα αυτιά τους.

Τρίτη αίσθηση είναι η όσφρηση, η οποία παράγεται μέσα από τα ρουθούνια, τα οποία στέλνουν τις αναπνοές στον εγκέφαλο· η όσφρηση καταλήγει στα άκρα των εμπροσθίων κοιλοτήτων του εγκεφάλου. Η όσφρηση αισθάνεται και αντιλαμβάνεται τις οσμές. Η βασική διάκριση των οσμών είναι η ευωδία, η δυσωδία και το ενδιάμεσό τους, το οποίο δεν μυρίζει ούτε ωραία ούτε άσχημα. Ευωδία έχουμε, όταν τα υγρά που υπάρχουν στα σώματα
εξατμίζονται αμέσως· ενδιάμεση κατάσταση, όταν εξατμίζονται μέτρια· και δυσωδία υπάρχει, όταν δεν εξατμίζονται καθόλου ή πολύ λίγο.

Τέταρτη αίσθηση είναι η γεύση. Αυτή έχει την ιδιότητα ν’ αντιλαμβάνεται τους χυμούς, δηλαδή να τους αισθάνεται. Έχει ως όργανα τη γλώσσα και περισσότερο το άκρο της και την υπερώα, που ορισμένοι την ονομάζουν ουρανίσκο· σ’ αυτά βρίσκονται τα νεύρα που έρχονται από τον εγκέφαλο, τα οποία καταλαμβάνουν πολύ χώρο και ειδοποιούν τον ηγεμόνα νου για ό,τι αντιλήφθηκαν, δηλαδή αισθάνθηκαν. Οι ονομαζόμενες πάλι γευστικές ποιότητες των χυμών είναι οι εξής: η γλυκύτητα, η καυστικότητα, η οξύτητα, η αψάδα, η στυφότητα, η πικρότητα, η αλμυρότητα, η λιπαρότητα, η κολλητικότητα. Η γεύση έχει τη δυνατότητα όλες αυτές να τις διακρίνει. Το νερό όμως είναι δεν έχει σχέση με αυτές τις ποιότητες· διότι δεν έχει καμία απ’ αυτές. Η αψάδα πάλι είναι αύξηση και πλεονασμός της στυφότητος.

Πέμπτη αίσθηση είναι η αφή, την οποία έχουν όλα τα ζώα. Αυτή σχηματίζεται από τα νεύρα που ο εγκέφαλος στέλνει σε όλο το σώμα. Γι’ αυτό και όλο το σώμα αλλά και τα υπόλοιπα αισθητήρια έχουν την αίσθηση της αφής. Η αφή αντιλαμβάνεται το ψυχρό και το θερμό, το μαλακό και το σκληρό το κολλώδες και το ξηρό, το βαρύ και το ελαφρό· αυτά γίνονται αντιληπτά μόνον με την αφή. Κοινά αισθήματα της αφής και της οράσεως είναι το τραχύ και το λείο, το ξηρό και το υγρό, το παχύ και το λεπτό, το πάνω και το κάτω, η θέση και η ποσότητα, όταν υπάρχει τέτοια που η αφή να την αντιλαμβάνεται με μία ενέργειά της· ακόμη κοινά είναι το πυκνό και το μανό, δηλαδή το αραιό και το στρόγγυλο, όταν είναι μικρό, και κάποια άλλα σχήματα. Παρόμοια η αφή αισθάνεται και το σώμα που πλησιάζει, με τη συνεργασία βέβαια της μνήμης και του νου. Το ίδιο αντιλαμβάνεται και την ποσότητα μέχρι δύο ή τρία σώματα και εφόσον αυτά είναι μικρά και εύκολα

γίνονται αντιληπτά. Αυτά όμως, περισσότερο από την αφή, τα αντιλαμβάνεται η όραση.

Πρέπει να γνωρίζουμε ότι ο Δημιουργός κατασκεύασε το καθένα από τα άλλα αισθητήρια διπλό, ώστε, όταν το ένα καταστρέφεται, το άλλο ν’ αναπληρώνει το χαλασμένο· έτσι έφτιαξε δύο μάτια, δύο αυτιά, δύο ρουθούνια της μύτης, δύο γλώσσες, οι οποίες σε κάποια ζώα, όπως στα φίδια, υπάρχουν χωριστά, και σ’ άλλα όντα, όπως στον άνθρωπο, είναι ενωμένες σε μία.

Την αφή όμως την σκόρπισε σε όλο το σώμα, εκτός από τα οστά, τα τα νύχια, τα κέρατα, τις τρίχες, τις αρθρώσεις και σε μερικά άλλα τέτοια.

Να γνωρίζουμε ακόμη ότι η όραση βλέπει σε ευθεία γραμμή, η όσφρηση όμως και η ακοή αντιλαμβάνονται όχι μόνο σε ευθεία αλλά από παντού. Η αφή πάλι και η γεύση δεν αντιλαμβάνονται ούτε σε ευθεία γραμμή ούτε από παντού, αλλά τότε μόνον, όταν έλθουν κοντά στα ίδια τα αισθητά.

Αγίου Ιωάννου του Δαμασκηνού, «Έκδοσις ακριβής της ορθοδόξου πίστεως», απόδοση στην νέα ελληνική, Αρχιμανδρίτης Δωρόθεος Πάπαρης. Από: http://users.uoa.gr/~nektar/orthodoxy/paterikon/iwannhs_damaskhnos_ekdosis_akribhs.htm

Συνέχεια από εδώ: http://www.pemptousia.gr/?p=384352

Πηγή: pemptousia.gr (Επιμέλεια Στέλιος Κούκος)